

Transfer malby – záchrana a destrukce

Mgr. art. Luboš Machačko

KONTAKT: lubos.machacko@upce.cz

Transferem malby se v tomto textu nemyslí převoz uměleckého díla za hranice, jak by se pilnému čtenáři denního tisku mohlo zdát, ale sejmutí malby z její původní podložky a její následné znovuosazení na podložku novou. Toto, pro leckterého laika jistě kouzlo, je z dnešního pohledu na problematiku restaurování a konzervace nazíráno, jako nejzazší možnost záchrany malby.

Je tomu tak z důvodu technologického, tj. mimořádné náročnosti tohoto restaurátorského zákroku, a také z důvodu etického. Teorie i praxe restaurování od dob, kdy bylo transferování a osazení malby na novou podložku nazíráno jako restaurátorský „majstrštyk“, výrazně pokročila a dnes se prostě malba od podložky, není-li to nezbytně nutné, neodděluje, nýbrž plně se respektuje jejich jednota. Na počátku 21. století je každému studentu restaurování zkrátka jasné, že jenom malba i se svou původní podložkou je autentická. Neboli: „*Desková malba na plátně? Hmm, to je přeci jenom jakési divné, nemyslíte, pane kolego?*“

Zatímco necháme pana kolegu přemýšlet, zamysleme se my nad tak „provařeným“ pojmem jako je autenticita uměleckého (promiňte, také samozřejmě umělecko-řemeslného nebo dokonce i řemeslného) díla. Lze říci, že ona autenticita je jednou ze základních, ne-li vůbec základní, charakteristikou takového díla, nebo chcete-li, památky. Autenticita se vyznačuje několika podstatnými znaky. Pro potřeby této práce je nazvěme takto:

- autenticita formy
- autenticita materiálu
- autenticita místa
- autenticita času
- autenticita účelu
- autenticita paměti

Všechny tyto znaky spolu těsně souvisejí a navzájem se podmiňují. Např. zvolené materiály a technika renesanční malby je podmíněna místem a dobou vzniku. Použití technik a materiálů se liší teritoriálně i časově. Známe v určitých obdobích jiné techniky např. v Itálii, jiné za Alpami. Použití technik a materiálů je podmíněno i účelem (např. sakrální/profánní).

A samozřejmě podmíněno je i zamýšlenou formou a účinem díla (kultovní/ dekorativní). Všechny tyto znaky se přímo vztahují k okamžiku vzniku památky. Vztahují se však také k jejímu vývoji a proměnám v čase. Říkají, že památka vznikla na nějakém místě, v nějakém reálném čase. Vznikla za nějakým účelem. Byla vytvořena v nějakém materiálu do nějaké formy, chcete-li podoby. A konečně, od okamžiku svého vzniku až do současnosti, nebo lépe, do okamžiku, ze kterého na ní nazíráme, prošla nějakým vývojem.

To všechno tvoří její autentičnost. Tvoří její historickou hodnotu. Její paměť.

Vše, co zde bylo dosud řečeno o malbě obecně, platí samozřejmě i o malbě nástěnné. Takže platí, že i transfer nástěnné malby je, jak jsem předeslal v obecné rovině výše, krajním řešením záchrany nástěnné malby.

Bývá obvykle spojen s fatální destrukcí podložky nástěnné malby – omítkových vrstev nebo zdiva.

Toto řešení by mělo být podmíněno takovou mírou destrukce podložky malby, kdy není jiné možnosti, jak tyto podkladové vrstvy zkonsolidovat, než rozsáhlé zásahy do omítek či zdiva, žádající si lokální nebo plošné sejmutí nástěnné malby.

Mělo by být také podmíněno opětovným osazením nástěnné malby na její původní místo, čemuž, je-li důvodem sejmutí skutečně jen havarijní stav podkladových vrstev a jejich konsolidace, nic nebrání.

Existují však i případy, kdy je nutné nástěnnou malbu sejmut a přemístit ji na zcela jiné místo. Souvisí to obvyčejně s úplnou rekonstrukcí, popř. demolicí objektu nebo jeho části, ve které se malby nacházejí.

K takovým případům docházelo z různých důvodů v minulosti, a ne jinak je tomu i v době současné. Pátrat po oprávněnosti takových krajních řešení není účelem tohoto článku, ale vyslovme zde alespoň názor, že podobné případy vyvolávají obvykle celou řadu otázek.

Vycházíme-li z teze, že malba s podložkou tvoří nedílný celek a uvědomíme-li si, že podložkou nástěnné malby je stěna¹, na níž je malba provedena, musíme se chtít nechtě zařadit do šiku těch, kteří volají, že ve výše uvedených případech nelze mluvit o záchraně nástěnných maleb, jak se zhusta činí, ale o jejich destrukci.

To, co po sejmutí nástěnné malby a jejím přenesení na jinou podložku, nebo dokonce do jiného objektu, zbude, je torzo.

Malba je zbavena veškerých souvislostí, kterými byl podmíněn jak její vznik, tak její vývoj.

Je přenesena z místa, pro které byla vytvořena a je tím nadobro zbavena účelu, který byl místem podmíněn. Z původního materiálu se zachová jen zlomek, neboť část barevné vrstvy, většina omítkových vrstev a veškerý materiál tvořící zdivo zaniká.²

Forma díla je značně omezena, protože nástěnná malba je často přenesena nikoli na stěnu, ale na jiný druh podložky a prezentována coby závěsný obraz.

V praxi je navíc časté, že sejmuté díly nástěnné malby jsou „dočasně“ deponovány na nějakém provizorním úložišti do té doby, než se najde místo vhodné pro jejich nové umístění.

Nejen, že vhodné místo se nedaří najít velice dlouho (pokud vůbec), ale i ono místo dočasně odpočinku sejmutých transferů bývá...inu, takové provizorní...

Nástěnná malba neexistuje sama o sobě, je integrální součástí architektury, jestliže architektura zaniká, zaniká i nástěnná malba. Zůstane jen reminiscence toho, co tu jednou bylo a už není...

Část nástěnné malby před sejmutím.

Stěna po sejmutí nástěnné malby.

Část nástěnné malby po přelepení.

Ruby sejmutých částí malby čekající na transfer do provizorního úložiště.

BAREVNÉ REPRODUKCE TĚCHTO NÁHLEDŮ NALEZNETE V OBRAZOVÉ PŘÍLOZE V ZÁVĚRU SBORNÍKU (NA STRANĚ 34).

1 ...světe div se!

2 Uvažujeme o technice stacco, popř. strapo.

Transfer malby – záchrana a destrukce

9

Mgr. art. Luboš Machačko

Část nástěnné malby před sejmutím.

Stěna po sejmutí nástěnné malby.

Část nástěnné malby po přelepení.

Ruby sejmutých částí malby.

FOTO LUBOŠ MACHAČKO